

УДК: 327(470+571)''20''

Примљено:
20. 04. 2009.

Прихваћено:
15. 06. 2009.

Оригинални научни рад

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

NATIONAL INTEREST

Година V, vol. 5

Број 1-2/2009.

стр. 131-140

Станислав Стојановић*

СПОЉНА ПОЛИТИКА САВРЕМЕНЕ РУСИЈЕ

Резиме

Спољна политика савремене Русије не подразумева конфронтацију, посебно конфликт Русије са САД, као и са било којом другом државом. За разлику од времена Јељцина када је уместо стварног партнерства прихватана чак и понижавајућа позиција, економски и политички опорављена Русија ставља до знања да се вратила на светску сцену. Као респектабилна сила она је сада спремна да брани свој интегритет и кредибилитет актера у светским пословима. Русија у овом часу заступа и брани сопствене легитимне националне и државне интересе, придржавајући се норми и принципа међународног права. Русија таквом политиком јача свој међународни утицај и углед. Брзом економском опоравку и успону Русије помогао је амерички милитаристички поход на свет, посебно агресија и окупација Ирака. Амерички ратови довели су до поскупљења нафте и тиме до великог девизног прилива Русије, као једне од најјачих енергетских сила.

Кључне речи: Русија, економско снажење, геополитика Русије, Евроазија, Балкан, Србија, Косово, конфронтације, кооперација

* Амбасадор у пензији

*Од блоксовске поделе до мултиполарног света
(Глобални изазови и одговори Русије)*

1. Много је глобалних изазова с којима се суочава данашњи свет. Али, мислим да је за државу као што је Русија (мада, у ствари, и за читав свет) најважнији од тих изазова – суштинска геополитичка катаклизма која је свет задесила тзв. „рушењем комунизма“ и распадом Совјетског Савеза, што је (и Путин је у том погледу потпуно у праву) била највећа геополитичка катастрофа у 20. веку. Како се савремена Русија, настала на развалинама бившег СССР, суочила и како се данас суочава с последицама те катастрофе, чије ће се дејство још дуго осећати? То би отприлике требало да буде тема мога излагања, коју ми је предложио мој пријатељ проф. Живанов. Али, имајући у виду да је много тога што је релевантно и за ову тему већ речено у излагањима претходника, ја бих се ограничио само на неколико начелнијих напомена о кључним аспектима ове теме, настојећи да не понављам (или бар не превише) оно о чему је већ говорено.

2. Почетком последње деценије 20. века срушена је геополитичка равнотежа између Истока и Запада (или, како се говорило, „између социјализма и капитализма“), која је успостављена после Другог светског рата. Распао се Совјетски Савез и распуштен је Варшавски уговор.

Разорен је и постојећи друштвено-економски систем источно-европских земаља, који је иначе служио као алтернатива капитализму; и започела је тзв. „транзиција“ из бившег социјализма у бивши капитализам (под непосредним утицајем и уз директно учешће, односно по диктату Запада), са свим обележјима бруталне првобитне акумулације капитала. То је довело до радикалне економске девастације и драстичног социјалног раслојавања донедавних социјалистичких земаља, укључујући и Русију. Оне су за развијени капиталистички Запад умногоме постале нови „трећи свет“ у непосредном суседству, релевантан пре свега као проширено ново тржиште и подручје образоване а јевтине радне снаге, погодно за моделирање према сопственом, наводно, неспорно „супериорном“ обрасцу друштвеног развоја.

Обично се каже да је тиме окончан и тзв. хладни рат. И он је заиста био окончан, али само за једног актера – за Со-

вјетски Савез и ВУ, који су престали и да постоје. За Запад, посебно за САД, то је била њихова победа у хладном рату и само почетак нове етапе за *настављање исте, хладноратовске политике*, која више нема ранија ограничења.

У ствари, после пада Берлинског зида и распуштања ВУ, САД су већ 1991. године (у време првог војног похода на Ирак) најавиле успостављање тзв. *новог светског поретка*, односно униполарног света, с апсолутном доминацијом једине преостале суперсиле. То је, између осталог, подразумевало и нову америчку политичку стратегију: *стратегију светског интервенционизма и доминације*, која је почела да се спроводи под заставом „извоза слободе, демократије и људских права“, свим средствима и по сваку цену, а ради стављања под сопствену контролу свих економских, посебно енергетских ресурса на планети.

Зато ни НАТО, иако је остао без свог источног пандана, не само да није распуштен, него је започео да се незадрживо шири управо на Исток, апсорбујући све бивше чланице ВУ, с претензијама да то учини и са свим бившим совјетским републикама – и не само у Европи (прибалтичке републике, Грузија, Украјина), него и с онима у Централној Азији, и тако потпуно заокружи Русију и избије на све њене границе.

Његова мисија није се више могла образлагати одбрањеном тзв. „слободног света“ (односно капиталистичког Запада) од „комунистичке опасности“ са Истока, нити “зона одговорности“ ограничавати територијама земаља чланица. Лишен бившег идеолошког противника на Истоку, НАТО је постао инструмент за остваривање америчког концепта тзв. „новог светског поретка“, и зато - офанзивна војна организација, која почиње да дејствује првенствено и пре свега изван територија земаља чланица - више не тражи ни сагласност СБ УН за примену силе према другим државама. Први тест и најдрастичнији пример за то била је наводно „хуманитарна“ агресија НАТО на Југославију, прва агресија на једну европску земљу извршена после Другог светског рата, без одобрења СБ УН, чију смо десетогодишњицу обележили управо ових дана.

Почетак је, дакле, био пад Берлинског зида, а кључна прекретница, релевантна и за Русију - агресија НАТО на СРЈ 1999. Следиле су војне интервенције и окупације у Авгани-

стану 2001. и Ираку 2003, оружане претње Ирану и Северној Кореји, које ни данас нису престале. Српској „октобарској револуцији“ из 2000. следила је серија постизборних тзв. „колор револуција“ на постсовјетском простору, изведених по рецепту и у режији каква је била примењена у Србији (2000): тзв. „револуција ружа“ у Грузији 2003, „наранџаста револуција“ у Украјини 2004, „револуција лала“ у Киргизији 2005, слични (неуспели) покушаји у Белорусији, Узбекистану и Казахстану; ових дана се и Молдавија суочава с једним таквим, али безнадежно закаснелим, покушајем. Имала се, наравно, у виду и Русија: унајмљени „легионари“ српског Отпора су још 2004. године из „наранџастог“ Кијева најављивали сличну „демократску револуцију“ и у Москви.

3. Како се Русија суочила са овим изазовима? Од донедавне велике силе, односно, једне од двеју суперсила, она је преко ноћи – у последњој деценији 20. века – била сведена на другоразредну државу с потпуно девастираном привредом и разореном социјалном структуром, понижена и чињеницом да су њени снисходљиво предусретљиви вођи водили више рачуна о жељама својих наводних „партнера“ са „демократског Запада“ (пре свега о жељама САД) него о интересима сопствене земље. Државу чијег су министра, не без разлога, руски грађани називали „америчким министром спољних послова Русије“, и чији је „загрејани“ председник забављао своје западне саговорнике диригујући оркестрима на пријемима које су му приређивали. Доскора један од кључних субјеката у међународним односима, Русија је била у великој мери претворена у објект једне иностране политике која је тежила њеном разарању: споља је усмераван и њен унутрашњи развој и њена спољна политика.

Тек на крају те деценије, с избором Владимира Путина за председника Русије (2000), заустављена је ерозија руске државе, енергично окончан рат у Чеченији и сузбијен тероризам, успостављена контрола над економским и друштвеним процесима, започет опоравак и обнова земље и њен убрзани економски успон, враћено јој и загубљено самопоуздање у односима са светом.

Убрзо се показало да оснажена Русија, сада и сама капиталистичка земља, лишена некадашњих идеолошких мотива и ограничења (из времена Совјетског Савеза), може успешно

да се супротстави арогантном наметању идеологије „људских права“, односно „ширењу слободе и демократије“, споља инспирисаним и организованим политичким превратима - и то на сасвим прагматичан начин - користећи уобичајена средства и аргументацију коју користе и све земље тзв. „демократског Запада“, када је реч о заштити својих националних и државних интереса, свог интегритета и безбедности.

Политичка реторика којом се образлагала супериорност „демократског Запада“ у односу на остали свет и која је деценијама била успешна полуга за унутрашње урушавање социјалистичких земаља, укључујући и Совјетски Савез, у арогантном америчком наступу после пада Берлинског зида толико је злоупотребљавана ради оправдања насилничке политике која се спроводи у име „демократије и људских права“, уз обиље и сасвим провидних манипулација, лажи и превара, да је то довело до хабања и компромитовања и самог појма демократија. Зато је америчка политичка реторика о „заштити људских права и демократији“ постала потпуно бесмислена, те се (и у Русији и другде) у њу данас може веровати још само по инерцији, из глупости или из интереса.

То се у односу према Русији показивало и на карикатуралан начин. Јељцин је, на пример, за Американце био „демократа“ и кад је наредио топовску палбу на руски парламент, јер није угрожавао њихову планетарну супремацију и није ништа предузимао да спречи свеопшту пљачку и распродају руских природних богатстава. А Путин је оптуживан да „угрожава демократију“ у Русији јер је обновио, уредио и учврстио руску државу и инсистирао на сувереној (дакле, изворно домаћој, а не „увезеној“) демократији, забрањујући инострано финансирање и политичко деловање тзв. невладиних организација у Русији.

Тако се данас може рећи да је амерички „поход на Исток“ углавном заустављен још пре него што је избила актуелна светска финансијска и економска криза, коју су изазвале управо САД.

Талас „колор револуција“ на постсовјетском простору потпуно је компромитован и заустављен. Спречено је, по свој прилици дефинитивно, и укључивање Грузије и Украјине у НАТО. У тзв. „грузијском рату“ августа 2008. и у тзв. „гасном конфликту“ с „норанцастим“ председником Украјине

не почетком ове године, Русија је врло одлучно показала да више није спремна да одступа у одбрани свог кредибилитета и својих виталних безбедносних интереса, потпуно резистентна на израбовану политичку реторику „демократског Запада“ која је опсењивала њене лидере током 90-их година.

4. У ствари, од тренутка када је заустављена ерозија руске државе и започео њен економски успон, можемо говорити о *спољној политици савремене Русије као активног субјекта у међународним односима*. Она би се, условно, могла свести на стратегију *успостављања мултиполарног света* (чији је зачетник био Јевгениј Примаков у другој половини 90-их година прошлог века) - као *демократске алтернативе америчком концепту тзв. “новог светског поретка”*, односно необузданом униполарном интервенционизму и светској доминацији, која нема никаква ограничења нити узима у обзир интересе других (ни великих, а камоли малих) земаља.

Ту стратегију је садашњи председник Русије Дмитриј Медведев, непосредно по окончању тзв. „грузијског рата“ у августу 2008, формулисао у виду следећих пет принципа руске спољне политике: *прво*, Русија признаје *примат фундаменталних принципа међународног права које дефинише односе међу цивилизованим државама*; *друго*, одређује се за *мултиполарни светски поредак* јер је *недозвољива доминација и неприхватљив униполарни свет у коме једна земља (чак ако је то и САД) доноси све одлуке*; *треће*, *не жели конфронтацију с било којом другом земљом и не намерава да се изолује*, него да развија пријатељске односе са САД, Западном Европом и другима, али ти односи зависе и од њиховог понашања према Русији а не само од Русије; *четврто*, неоспорни *приоритет Русије је заштита руских грађана „где год они били“*, као и заштита интереса руске пословне заједнице у иностранству, уз најаву да *ће се одговорити на сваки вид агресије према Русији*; и *пето*, посебна пажња ће се посветити *развијању пријатељских односа са земљама и регионима у којима Русија има „привилеговане интересе“*, односно са „блиским суседима“ („али не само са њима“, како је то појашњено у одговору на питање новинара) са којима има заједничке потребе и историјске интересе.

Тако је, дакле, савремена Русија одредила *своју дугорочну позицију на међународној сцени*, одлучна да се анга-

жује на општем (регионалном и глобалном) редефинисању система међународних односа, а не тежећи при том васпостављању Совјетског Савеза или руске империје, него стварању нове структуре геополитичких односа у којој ће се узимати у обзир интереси свих народа и земаља.

У неким првим америчким анализама вршеним ради припремања одговора на ову - како су је назвали - „*доктрину Медведева*“, указано је да није тешко замислити како Русија, руковођена том „доктрином“, убрзано постаје глобална претња и директна опасност по америчке интересе, као -како кажу - „хегемонистичка претња из Евроазије“. Међутим, то, без сумње, није претња легитимним стратешким интересима САД, али јесте пројекту америчке империје, односно тзв. новог светског поретка, концепту тоталитарног униполарног света. Ово се, изгледа, почиње данас схватати и у Сједињеним Државама. Тако се, на пример, у *Извештају о америчкој политици према Русији*, који је сачинила једна ауторитативна комисија америчког Конгреса, а објављен је ових дана (в. „Нови тонови из Вашингтона“, *Политика*, 07. априла 2009), указује да се и Русији мора признати да има легитимне интересе у свом региону, те да стога треба прихватити да Грузија и Украјина не буду примљене у НАТО. Указује се, такође, да се мора имати у виду „поштовање суверенитета Русије, историје и традиција“, када је реч о демократији и људским правима, и уважавати да ће се „руско друштво развијати сопственим темпом“, чак се изричито спомиње потреба да се напусти америчка политика извоза и наметања демократије.

Запад, наравно, и даље не одустаје од покушаја да и на подручјима традиционалних руских интереса створи своју варијанту „појаса стабилности“. У том смислу, управо после прошлогодишњег „грузијског рата“, Европска унија је сачинила пројект тзв. *Источног партнерства* који је понуђен Белорусији, Украјини, Молдавији, Грузији, Јерменији и Азербејџану (први самит заказан за 7. мај о. г. у Прагу), настојећи да на тај начин - када се већ није могло војно или споља организованим политичким превратима - успостави интересну сферу Запада. Утолико и оптуживање Москве за тражење „сфера утицаја“ постаје потпуно бесмислено.

5. Савремена Русија се, дакле, обнавља као велика држава и велика сила, која је очигледно извукла одговарајуће поуке из своје империјалне прошлости, и данас – полазећи

управо од сопствених егзистенцијалних интереса - инсистира на поштовању међународног права и цивилизованих односа међу државама.

Из тога проистичу и њена шира међународна савезништва (с Кином, Индијом, Бразилом, другим латиноамеричким земљама).

Из тога произилазе и њене актуелне глобалне иницијативе – у вези с тзв. новом архитектуром безбедности у евроатланском простору, или у вези с актуелном светском економском кризом и потребом реформисања светског финансијског и трговинског система.

Посматрано из нашег, српског, угла, мислим да би се могло рећи да је и за спољну политику савремене Русије агресија НАТО на СРЈ 1999. била у извесном смислу својеврсна прекретница. Јесте Русија тада, у (привременом) крајњем резултату, „протерана са Балкана“, иако је била увучена у окончање ове агресије како је окончана, чак покушала да то и валоризује инсталирањем свог контингента у састав мировних снага на Косову и Метохији као равноправног партнера са снагама НАТО у оквиру КФОР, да би на крају ипак била принуђена да се повуче. Али је, потом, када је дошла к себи, дефинисала јасну спољнополитичку стратегију одбране међународног права и цивилизованих односа међу државама, те мултиполаралног преуређења света као демократску алтернативу необузданом униполарном интервенционизму и светској доминацији која нема никаква ограничења, нити узима у обзир интересе других (ни великих, а камоли малих) земаља.

На тој основи је данас дефинисан и њен однос према Србији, уопште, и посебно у вези с насилном и противправном сецесијом Косова и Метохије. Израз те нове, антиимперијалне политике је, по мом мишљењу, и у томе што данашње руско руководство врло јасно наглашава да Русија у пријатељству, сарадњи и подршци Србији неће ићи даље од онога што сама Србија жели (да Руси не могу бити „већи Срби од самих Срба“). *На тој линији и постоји суштинска подударност егзистенцијалних интереса српског народа и ове политике Русије.* Утолико се данас и може говорити о усаглашеној спољној политици Србије и Русије која има за циљ одбрану међународног права и цивилизованих, равноправних

односа међу народима и државама (уз сву основаност свега што је о томе данас говорио амбасадор Конузин, на почетку ове расправе).

Али, мора се рећи да је пре свега на вођству Србије да (и када је реч о односима с Русијом) много одлучније и недвосмисленије превазилази позицију поданичког „партнерства“ с евроатланским „пријатељима“, насталог као резултат загрљаја њиховог „милосрдног анђела“ од пре десет година. И то пре свега конкретним политичким и другим потезима који ће полазити од аутентичних националних и државних интереса српског народа, као што је, на пример, „нафтно-газни аранжман“, или прошлогодишња скупштинска одлука о војној неутралности Србије, без обзира што нашом јавном и политичком сценом и даље доминирају они који се таквој позицији отворено супротстављају, или који су стварно против ове одлуке и у том духу раде, и када се морају на њу позивати). Такви потези не морају а priori подразумевати суспензију нашег тзв. „европског пута“ нити водити нашој конфронтацији са Западом. То, колико знам, Русија од нас и не тражи, али би тешко било замислити да би, на пример, равнодушно гледала на наше евентуално укључивање у НАТО који се већ башкари на њеним границама.

Станислав Стојанович
ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА РОССИИ – ОТ РАЗДЕЛЕНИЯ НА
БЛОКИ ДО МНОГОПОЛЯРНОГО МИРА

Резюме

Внешняя политика современной России не подразумевает конфронтацию, особенно конфликт с США или с каким-либо другим государством. В отличие от ельцинского периода, когда вместо реального партнерства была принята унижительная для России позиция, сегодня экономически и политически выздоровевшая Россия информирует сообщество о своем возврате на мировую арену. Сегодня, как уважаемая сила, Россия готова оборонять свою территориальную целостность и доказать свою способность выступать в качестве полноправного участника на арене

мировых событий. В настоящее время Россия представляет и защищает собственные легитимные национальные и государственные интересы, придерживаясь норм и принципов международного права. Такой внешней политикой Россия укрепляет свой международный статус и усиливает свое влияние на мировой арене. Быстрому экономическому выздоровлению и росту России помогли действия США, их мировой военный поход, особенно агрессия и оккупация Ирака. Американские военные действия привели к подорожанию нефти и тем самым к большим притокам валюты в Россию, одну из стран с наиболее мощными энергетическими запасами.

Ключевые слова: Россия, экономическое усиление, геополитика России, Евразия, Балканы, Сербия, Косово, конфронтация, кооперация.